

Miten puhua tulevaisuudesta?

Työelämä on hektistä. Tulevaisuudessa tarvitaan moniosaajia. Kokonaisia ammattialoja tulee katoamaan. Huomisesta ei voi olla varma, tulevaisuuden tehtäviä voi vain arvailla ja ennustaa. Resilienssiä ja virtuoottisia vuorovaikutustaitoja kysytään jo peruskoululaisten kesätyöhaastatteluissa. Kouluissa kasvaa taimia ja toivoja, joiden paras ystävä on tekoäly ja tärkein taito on muuntua ja sopeutua vallitseviin olosuhteisiin. Kaikille tuttua puhetta.

Omassa arjessani, vaativan erityisen tuen valmentavassa opetustyössä keskitytään tulevan pohtimisen sijaan usein kuluvaan päivään, käsillä olevaan hetkeen. Kuka jää tänään kotiin lepäämään, kenen kanssa tuli erimielisyyttä välitunnilla, miten sille huoltajalle pitäisi vastata tiukkaan kysymykseen. Minkälainen onnistuminen yhdellä oli tänään työharjoittelussa, riittääkö toisen jaksaminen seuraavaan päivään. Osa opiskelijoista ei ole koskaan ollut yleisopetuksessa, saati opiskellut ryhmässä. Toiset ovat kulkeneet pitkän tien kaikkien koulujen ja tukimuotojen läpi. He harrastavat piirtämistä ja liikuntaa siinä missä muutkin, haaveilevat samoista asioista, ehkä kesätyöpaikasta tai kaverista, etsivät uskallusta hakea jatko-opintoihin.

Samalla kun monet nuoret koulushoppailevat, taktikoivat ainevalintoja, suunnittelevat opintoja ja työelämää, jossa kaikki on mahdollista, toiset eivät osaa tai pysty. Erityistä tukea ja kuntouttavaa koulutusta tarvitsevat nuoret eivät aina päädy yhteiskuntaa hyödyttävään palkkatyöhön, vaikka sitä toivoisivatkin. Tämä vaatisi keskustelua siitä, minkälaista osaamista ja taitoa tulevaisuudessa tarvitaan. Kysymyksiä siitä, tarjoaako koulutus tasavertaisia mahdollisuuksia kaikille tulevaisuustaitojen tutkimiseen ja kehittämiseen. Havahdun siihen, että puhumme tukea tarvitsevien nuorten kanssa harvoin niistä taidoista, joita tulevaisuudessa tarvitaan. Puhutaanko kouluissa ylipäätään? Tai työpaikoilla?

Jolive-koulutuksen aikana kuulin erilaisten asiantuntijoiden, taiteilijoiden ja tutkijoiden puheenvuoroja ja keskusteluja. Mietin usein, miten löydän oman punaisen lankani keskusteluista, joiden aiheina olivat keho, aivot, ihmisyyt, empatia, viisaus, intuitio, nerokkuus, taide ja tulevaisuus. Koko tuo valtava ihmisyyttä koskeva tematiikka. Kiinnostuin, inspiroiduin, ärsyynnyin ja ihmettelin. Missä syntyvät yhtymäkohdat omaan työhöni vaativan erityisen tuen koulutuksessa? Laajasti kaikkialla? Ei erityisesti missään?

Pohdin omaa kykyäni sietää ristiriitoja, keskeneräisyyttä ja ajattelun ajalehtimistä. Ehkä juuri sietämisen kyvyn kasvattaminen on sitä itsemyötätuntoa ja lujaa

lempeyttä, jota tarvitaan? Kaikki kunnia siis eteenpäin sysääville ristiriidoille, ilmassa leijuville merkityksellisille langanpäille ja ajelehtivalle intuitiiviselle ajattelulle. Siitä löytynee suuntaa ja mieltä. Asta Raamin sanoin, tärkeintä on siirtää itsensä pois ratkaisun tieltä, kaikki on jo olemassa. Kysymykset ovat tärkeämpiä kuin vastaukset. Mihin siis fokusoida kysymällä?

Kaikista edellä mainituista mahdollisuuksista solmia langanpäitä yhteen valitsen intuition johdattamana kiinnostavan paradoksin. Se liittyy tulevaisuustaitoihin ja näkökykyyn.

Lämmin sisu-luennosta mieleeni jäi seuraavaa: jotta näkökykymme avartuisi ja laajentuisi, kehon kuunteleminen on olennaista. Ajattelu ja tunteet, ne asuvat kehon oloissa, tuntemuksissa, energiassa. Ja rentoutunut, turvallisuudentunteen täyttämä kehomieli näkee ja kuulee parhaiten. Tämä kuulostaa järkevälle ja tutulle.

Kuntouttavassa opetus- ja ohjaustyössä käytetään kehotietoisuuden ja läsnäolon menetelmiä, esimerkiksi taidetyöskentelyä ja aktiivista itsen ja toisen kuuntelua. Ikivanhoja, mutta nyt omassa ajassamme pintaan nousseita, toimiviksi havaittuja ja tutkimustiedolla tuettuja toimintoja. Itsetuntemus ja turvallisen tilan rakentaminen ovat tarpeellisia taitoja selvitä tulevaisuudessa.

Toisaalta. Valoisa tulevaisuus-luennolla tuli esiin kiinnostava ajatus siitä, että turvallisuushakuisuus, tulevaisuus ja sen tutkiminen eivät käy yhteen. Tulevaan ei ulotu ilman uteliaisuutta, rohkeutta ja heittäytymistä. Tutut ja turvalliset rakenteet ja toimintamallit saattavat murentua, itsetuntemus ja omat rajat mennä uusiksi, tulevasta kun ei tiedä.

Eräs Jolive-koulutukseen osallistuja kysyi osuvasti, miten saisimme erilaiset työpaikan toimijat uskaltamaan, kokeilemaan uutta ja totutusta poikkeavaa ilman pelkoa torjutuksi tulemisesta. Miten uskaliaat, turvallisuuden ja ennakoitavuuden tilalla epätyypillisesti käyttäytyvät tulisivat hyväksytyiksi työyhteisöissä? Tai kuten Joliven luennolla kysyttiin, minkälaista ajattelua, älykkyyttä, tuntemista ja näkökykyä on tapana käyttää, sanallistaa ja jakaa? Tai sallittua? Ja minkälaisessa ympäristössä?

Teen joka päivä töitä ihmisten kanssa, jotka ajattelevat ja toimivat totutun tavanomaisesta poikkeavasti, näkevät epätyypillisellä tavalla, asettavat kyseenalaiseksi ja keksivät uutta. Miten voisin tukea opiskelijoiden rohkeutta ja uskallusta haastaa totuttu ja turvallinen? Tukisin viemään omaa ajattelua rohkeasti kohti tulevaisuutta, yhdessä toisten kanssa, ei vain omassa marginaalissa turvallisessa kuplassa. Outsider-ajattelu ei kolahda, eikä mikään rajoja asettava, ulos jättävä ilmaisu. Toivon, että

sisimmme kaikki aidosti rakentamaan omaa monimuotoista tulevaisuuttaan, ottamaan vastuuta ja sitoutumaan. Toivon, että rohkeus, uskallus ja uteliaisuus olisivat arvostettuja työelämän taitoja. Kasvaisimme yhdessä kohti empatiaa, kuuntelemista ja jakamista, vaikka se tuottaisi pettymyksiä ja epäonnistumisia. Sitoutuisimme yhdessä yhteiseen.

Miten voisin itse kehittyä siinä, että keskittyisin tulipalojen sammuttamisen ja päivän akuuttien haasteiden parissa pyörimisen rinnalla ilmavimpiin tiloihin ja näköaloihin: avaraan, tulevaisuuteen suuntautuvaan katseeseen ja tekoihin? Johtajuus koulutuksessa voisi, ja pitäisi, olla myös tulevaisuuden ilmiöiden herkkää haistelua ja suunnannäyttämistä. Tälle kaikelle, kysymyksille, pohdinnoille, keskusteluille, yrityksille ja erehdyksille pitää luoda aikaa ja tilaa. Järjestää uudelleen rakenteita ja ympäristöjä. Tuloksia ei voi mitata tässä hetkessä, jossa voi vain uskaltaa yrittää. Ja tulevaisuudessa mittarit ovat joka tapauksessa toisenlaisia.

Helsingissä

6.1.24